

Қорытынды:

Табиғатта тамаша үйлесім табатын, басқа жануарлардан дыбыстарды қайталау, тіл қату, есте сақтау қабілеті арқылы ерекшеленеді. Олардың сұлулығы адамдардың еріксіз таңданысын тудырып, өздеріне серік етіп алуға итермелейді. Бөлмеге асыраған тотықұстардың ұшуы да әдемі. Әсіресе, балалар оларға ерекше ықылас танытып, күн ұзақ еш жалықпастан ойнауы мүмкін. Алайда, оларды асырау бір бөлек, күтім жасау бір бөлек. Көбіне, иелері тор алдым, тамақ бердім, сол жеткілікті деп ойлайды. Дегенмен, бұл тіршілік иелерінің де түрлі ауруды жұқтырып алу қауіпі де жоқ екендігін айта кеткен жөн. Адамдар секілді олар да әлсіреп, өздерін жайсыз сезінетін кездері болады. Сондықтан, мен бұл мақалада, аурулардың туындау себебі мен олардың тиімді шешіміне тоқталып өттім.

Пайдаланылған әдебиеттер:

Қазақстан»: Ұлттық энциклопедия / Бас редактор Ә. Нысанбаев – Алматы «Қазақ энциклопедиясы» Бас редакциясы, 1998

Гринев В. А. Волнистые попугайчики. — Москва, 1989. Михайлов В. А. Волнистые попугайчики. Птицы в нашем доме. — Москва, 1994. Винс Т. Волнистые попугайчики. – Москва, 2011.

Ғылыми жетекші- аға оқытушы Абдукаримов А.М.

АҚТӨБЕ ҚАЛАСЫНЫҢ РАДИАЦИЯЛЫҚ ЖАҒДАЙЫН БАҒАЛАУ

Мұрат.А., Насыр.Р., Орынғалиева.А., Иманкулова.А., Алдабергенұлы.Н.
Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті

Қазақстан Республикасы экологиялық проблемасы күрделі аймаққа кіреді. ХХ ғ. физика-химиялық технологиялардың дамуы мен ғылыми жаңалықтар бүкіл биосфера мен адамзат үшін үлкен потенциалдық қауіп төндіретін *радиацияның жасанды көзінің* пайда болуына әкеп соқты. Бұл потенциал барлық тірі табиғат бейімделген табиғи радиациялық фонға қарағанда біршама көп.

Табиғи радиациялық фон космостық сәуле сіңірілген жер қабатының сейілген радиоактивтілігімен, биогендік радионуклидтер қорегін тұтынумен шартталған және 1 сағатта 8-9 микрорентгенді (мкР/сағ) құрады, бұл Жер тұрғыны үшін 2 миллизиверт (мЗв) болатын орташа жылдық эффективті эквиваленттік дозаға ($\text{ЭЭД} = \text{H}_\text{D}$) сәйкес келеді. Адам қызметі ортада бар болатын радионуклидтердің санын бірнеше есеге арттырды және олардың массасын планета бетінде бірнеше қатарға арттырды [1].

Басты радиациялық қауіптілікті ядролық қару қорлары мен жанармайлар, ядролық жарылыстар нәтижесінде немесе уранды кен өндіру мен байытудан бастап қалдықтарды көмуге дейінгі ядролық-жанармайлық циклдегі авариялар нәтижесінде түзілген радиоактивтік қалдықтар көрсетеді.

Атомдық қондырғылар мен двигательдердің қолданылуы кезінде атмосфераға түсетін радиоактивті заттар қауіп тудыруы мүмкін. Алайда қорғаныс техникасының қазіргі кездегі деңгейіне байланысты радиоактивтіліктің бұл бастау көзі мәнді емес [2]. Атмосфераның радиоактивті заттармен ең көп ластануы атомдық және сутекті жарылғыш заттардың жарылуы нәтижесінде жүреді. Мұндай әрбір жарылыс радиоактивті шаңның үлкен бұлтының түзілуімен сәйкес жүреді. Үлкен күштің жарылыс толқыны оның бөлшектерін 30 километрден астам биіктікке көтере отырып барлық бағытта таратады [3].

Жарылыстан кейінгі бірінші сағаттарда неғұрлым ірі бөлшектері тұнады, кішкене аз көлемдегілері 5 тәулік ішінде, ал ұсақ дисперсті шаң ауа ағынымен мыңдаған километрлерге таралып, жер шарының бетіне көптеген жылдар бойы тұнады [4].

Технологиялық түрде қалыпты ядролық жанармайлық циклмен байланысты радиациялық ластанулар жергілікті сипатта болады және бақылау, оқшаулау және эмиссияны жою үшін ашық болады. Атомдық энергетика объекттерінің қолданылысы болар-болмас радиациялық әсерлесумен қатар жүреді [5].

Ақтөбе қаласының радиациялық ахуалын зерттеу 2021 жылдың желтоқсан айы мен 2022 жылдың наурыз айларында жүргізілді.

Осы зерттеулердің нәтижесі 2007 және 2008 жылдар көрсеткіштерімен салыстырыла отырып, кесте түрінде көрсетілді.

Кесте-1. Ақтөбе қаласының радиациялық деңгейінің дозиметриялық көрсеткіштері, мЗв. 2007-2008 жылдар

Сынама алынған аудан атаулары	Сынама алынған уақыты		
	11.11.07	11.05.08	25.05.08
			8
1	2	3	4
8 МКР			
Анвар дүкені	0,17	0,16	0,16
№ 21 мектеп ауласы	0,14	0,16	0,17
Алия базары	0,09	0,07	0,08
Ұшқыштар аялдамасы	0,14	0,11	0,12
(Әсемдік сл. Грация)	0,78	0,67	0,68
КӨНЕ ҚАЛА			
Акация	0,03	0,02	0,01
№ 20 үй ауласы	0,01	0,01	0,01
Темір жол вокзалы	0,02	0,03	0,02

Пушкин саябағы	0,05	0,04	0,03
ГМЗ			
ТОО "Изыскатель"	0,06	0,09	0,09
Поликлиника	0,05	0,05	0,06
аялдамасы	0,09	0,10	0,10
Маяковский аялдамасы	0,11	0,11	0,11
№ 15 мектеп ауласы			
АЭРОПОРТ			
Аэропорт	0,09	0,11	0,11
Анвар дүкені	0,11	0,12	0,11
Конечная аялдамасы	0,12	0,12	0,12
ЖИЛГОРОДОК	0,14	0,09	0,10
Площадь аялдамасы	0,10	0,09	0,09
№ 23 үй ауласы			
11 МКР			
11 мкр аялдамасы		0,09	0,08
Набережная аялдамасы		0,06	0,06
№ 9 мектеп ауласы		0,10	0,09
11 мкр базары		0,09	0,09
№ 33 үй ауласы		0,04	0,04
ШАНХАЙ			
Сәнкібай батыр		0,04	0,05
даңғылы		0,06	0,06
Чернышеский көшесі		0,09	0,09
Пожарский аялдамасы		0,05	0,06
Лицей аялдамасы		0,05	0,06
Магазин аялдамасы			

Кесте-2. Ақтөбе қаласының радиациялық деңгейінің дозиметриялық көрсеткіштері, мЗв. 2022 жыл

Сынама алынған аудан атаулары	Сынама алынған уақыты	Сынама алынған уақыты
	21.01.22	21.03.22
1	2	3
КӨНЕ ҚАЛА	0,09	0,10
Акация аялдамасы	0,15	0,17
Темір жол вокзалы		

Тұрғындар қал. АЗХС	0,07 0,08	0,10 0,10
«Жаңа қоныс» ауылы	0,15	0,17

Көпжылдық систематикалық өлшеулер мен радиациялық жағдайды бақылаулар айналадағы қоршаған орта объектілерінің күйіне жасалатын күрделі әсер етулерді тапқан жоқ. АЭС айналасында тұратын тұрғындардың сәулелену дозасы 10 мкЗв/жыл-дан аспайды, бұл дегеніміз бекітілген рұқсат етілген деңгейден 100 есе аз дегенді білдіреді. АЭС реакторларының радиациялық аварияларының ықтималдығы қазір бір жылда 10^{-4} – 10^{-5} ретінде бағаланады [6].

Қорыта айтқанда, Ақтөбе қаласының радиациялық жағдайын бағалайтын болсақ ең көп ластанған аудандар- Аэропорт, Тұрғындар қалашығы және 8 мөлтек ауданы. Ал Көне қаланы таза аудан деп айтуға болады.

2022 жылдың көрсеткіштеріне қарасақ, көктем айында радиация деңгейі жоғары екенін көруге болады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Акимова. А.П. «Экология» М.: 2001г.
2. Будыко. М.И. «Современные проблемы экологии» М.: 1994г., 307с.
3. Булдаков Л.А. «Радиоактивные вещества и человек М.: Энергоатомиздат., 1990г.
4. Василенко. О.И. «Радиационная экология» М.: (Медицина) 2004г.
5. Василенко И.Я., Булдаков Л.А. «Радионуклеидное загрязнение окружающей среды и здоровья населения. М.: (Медицина) 2004г.
6. Воробьев А.М. «Методы определения радиоактивных веществ в воздухе» М.: Энергоатомиздат., 1974г.

Ғылыми жетекші - Турғенова О.М. - б.ғ.к.,доцент.

ОРТА МЕКТЕПТІҢ ХИМИЯ ОҚУЛЫҒЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІГІ

Мырзағали А.Р.,Боранбаева А.М.,Мақсұтқызы Н.,Байжанова А.,ЖеңісоИ.
Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті

Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасының білім беру саласы мектеп оқушыларын дамытуға арналған мемлекеттік бағдарламалардың талабына сай жүзеге асырылуда. Осы тұрғыдан алғанда, елімізде жыл сайын жалпы білім беретін мектептердегі білім мазмұны мен құрылымы педагогикалық,